

Sociální politika

Sylabus předmětu

Identifikace

Denní bakalářské studium oboru sociální politika a sociální práce.

Rozsah a zařazení předmětu: jarní semestr

Zakončení: zkouška (splnění průběžných úkolů – testy, závěrečná písemná a ústní zkouška)

Předpoklad: splnění průběžných úkolů – testy (opakování možné jen v odůvodněných absencích na testu), případně domácích úkolů

Vyučující: prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc., Mgr. Ondřej Hora, PhD., Mgr. Josef Horňáček

Cíle předmětu

1. Vybavit studenty základními poznatky o cílech, funkcích, principech, nástrojích a účincích sociální politiky, o její sociální a ekonomické podmíněnosti, a o aktuálních problémech i řešeních přijímaných v České republice a v zahraničí.
2. Vést přitom studenty k pochopení procesů formování sociální politiky, k pochopení role různých subjektů v procesu její tvorby, k porozumění jejím všestranným účinkům, a k osvojení si principů analýzy sociálních politik.
3. Vytvořit předpoklady k nalézání sociálně i ekonomicky vhodných řešení sociálních problémů.

Struktura témat

I. Sociální politika a společnost

1. Sociální procesy a sociální politika, vznik sociálního státu a jeho funkce

Sociální politika jako praktická sociální „volba“ a jako vědecká disciplína.

Sociální problémy, veřejná a sociální politika.

Vznik institucí sociální politiky v moderní společnosti: teorie modernizace, vývoj občanství, teorie sociálního konfliktu, funkcionální teorie, role byrokracie. Základní funkce sociální politiky.

2. Principy sociální politiky, cíle sociální politiky

Různá hodnotová východiska a různá ideologická pojetí. Solidarita, sociální spravedlnost, sociální práva. Životní šance a nerovnosti. Cíle sociální politiky. Vztah ekonomiky a sociální politiky.

3. Sociální stát a režimy sociálního státu

Základní etapy vývoje sociální politiky. Institucionální a reziduální pojetí, rozdílné režimy sociálního státu: liberální, korporativní a sociálně-demokratický typ. Krize sociálního státu a hlavní příčiny tzv. krize sociálního státu.

II. Formování sociální politiky a její účinky

4. Sociální politika jako sociálně-politický proces

Sociální politika jako proces společenské volby, implementace rozhodnutí. Způsoby řešení konfliktů mezi aktéry. Jednotlivá stádia procesu utváření sociální politiky. Subjekty sociální politiky a jejich role v různých stádiích procesu tvorby sociální politiky.

Typy politik, základní nástroje používané v procesu tvorby sociální politiky.

Účinky sociální politiky

Sociální účinky, redistribuce, ekonomické účinky. Otázky cílenosti, pobídek, efektivnosti. Význam relevantních informací a analýzy. Úloha sociálních indikátorů: zjišťování potřeb sociální politiky, stanovení cílů, hodnocení výsledků sociální politiky.

III. Základní oblasti a nástroje sociální politiky: sociální rizika, jejich prevence a řešení: sociální zabezpečení

5. Sociální rizika, jejich prevence a řešení: sociální zabezpečení

Funkce sociálního zabezpečení, principy systému. Cíle systému a odpovídající používané nástroje. Organizace a financování. Srovnání různých režimů sociálního státu, Česká republika.

6. Sociální pomoc

Cíle sociální pomoci a používané nástroje. Organizace a financování. Sociální funkce, kritéria jejich splnění a další účinky systému. Srovnání různých režimů sociálního státu.

Pojem chudoby a její měření, kumulace handicapů a cyklus deprivace, past chudoby, formy boje proti chudobě; životní minimum - způsoby konstrukce, funkce životního minima v systému sociální politiky, formy podpory minimálních příjmů, sociální služby a jejich systém v ČR.

7. Prevence sociálních problémů: sociální pojištění

Funkce a cíle systému a odpovídající používané nástroje. Organizace a financování. Srovnání různých režimů sociálního státu, Česká republika.

Problém stárnutí v moderní společnosti, demografický vývoj, důsledky pro společnost a dopady do oblasti sociální politiky. Vývoj důchodových systémů. Důchodové systémy a způsoby jejich financování, výhody a nevýhody. Diskuse současných řešení: důchodový věk, předčasné důchody, smíšené systémy financování.

IV. Základní oblasti a nástroje sociální politiky: rozvoj lidského kapitálu a prevence sociálních problémů

8. Prevence sociálních problémů: politika zaměstnanosti a pracovního trhu

Cíle politiky zaměstnanosti a cíle politiky pracovního trhu. Způsoby organizace a hlavní prvky systému kompenzace příjmu v nezaměstnanosti. Základní nástroje aktivní politiky pracovního trhu. Dosavadní vývoj a aktuální priority politiky pracovního trhu ve světě a v ČR. Národní plán zaměstnanosti ČR. Vztah systému podpor v nezaměstnanosti, aktivních

opatření a dalších oblastí sociální politiky. Problém pobídek, investice do lidského kapitálu. Strukturální přizpůsobení pracovního trhu, vztah mezi sociální a hospodářskou politikou.

9. Sociální rozvoj a lidský kapitál: zdravotní politika

Role a cíle zdravotní politiky při podpoře zdravotního stavu populace, principy, které sleduje. Možnosti organizace zdravotních systémů, problém nákladů na zdravotní politiku a možnosti jejich regulace. Způsoby financování zdravotní péče a jejich vztah ke kvalitě a dostupnosti péče. Systémy zdravotní péče v Evropě. Aktuální problémy zdravotní péče v ČR.

Politika v oblasti vzdělání

Vzdělávací politika: její role v moderní společnosti, vztahy k sociální a hospodářské politice. Investice do lidského kapitálu a jejich návratnost. Funkce vzdělávacích soustav a cíle vzdělávací politiky. Sociální spravedlnost, sociální integrace a vzdělání. Specifické problémy vzdělávací politiky v ČR.

10. Sociální rozvoj a lidský kapitál: rodinná politika

Funkce rodiny ve společnosti a funkce rodinné politiky v systému sociální politiky. Zaměření rodinné politiky a základní nástroje rodinné politiky. Problémy moderní rodiny. Pojetí rodiny - konzervativní, liberální, sociálně-demokratické a jim odpovídající modely rodinné politiky. Komplexnost rodinné politiky a její nástroje, její funkce a účinky, explicitní a implicitní rodinná politika. Aktuální problémy v ČR.

11. Bytová politika

Význam bytové politiky. Charakteristiky - indikátory úrovně a potřeby bydlení. Bytová politika: specifika trhu s byty, modely bytové politiky, podpora bytové výstavby, sociální bydlení, jiné formy podpory bydlení, jejich sociální cílenost. Hlediska cenové tvorby a dostupnosti. Rizika selhání bytové politiky a jejich řešení.

V. Současné trendy a problémy sociální politiky v Evropě

12. Evropské normy a instituce, dokumenty

Základní etapy vývoje evropské hospodářské a sociální integrace, důsledky pro sociální politiku. Instituce a úmluvy: EHS a Evropský sociální fond, Konvence č. 102 Mezinárodní organizace práce, Římská úmluva, Evropská sociální charta, Maastrichtská smlouva.

Nové akcenty Evropské unie a jejích dokumentů.

Harmonizace a integrace systémů

Důsledky pro integraci ČR do EU. Principy harmonizace systémů pracovních trhů a sociálního zabezpečení. Evropské instituce a normy významné pro regulaci sociální politiky.

Literatura k tématům:

A. Obecná část

Blok 1: Funkce a cíle sociální politiky, přístupy k nim

1 Sociální procesy a sociální politika, vznik sociálního státu a jeho základní funkce

Flora P., Heidenheimer A.J. (1990): 22-28, 37-44

Večeřa, M. (1993): 53-59

Baldwin P. (1990): 23-31

2 Principy a cíle sociální politiky

Barr N., Whynes D. (1993): 4-6

Gass B. (1991): 16-21

Sirovátka T. (ed.) 2000: 201-206.

Další doporučená literatura:

Durdisová, J., Kotýnková, M., Krebs, V. et al. (2002): 18-30 (vyd 1997 30-48)

Sirovátka, T. (1997): 151-154

Večeřa, M. (1993): 62-66

3 Sociální stát, jeho typy a jeho vývojová stadia

Flora P., Heidenheimer A.J (1990): 383-387

Esping - Andersen, G. (1990): 21-34

Další doporučená literatura:

Esping - Andersen, G. (1999): 36-46

Pierson, Ch. (1991): čti od str. 102

Blok 2: Sociální politika jako součást veřejné politiky

4 Sociální politika jako sociálně-politický proces

Potůček 1995: 49-51, 55-57, Tomeš: 159-165

Nástroje sociální politiky

Potůček 1995: 51-54, Tomeš: 141-151

Účinky sociální politiky

Sirovátka 1997: 154-159, 166-171

Sirovátka T. (ed.) 2000: 33-51, 131-156.

Blok 3 Základní oblasti a nástroje sociální politiky: sociální rizika

5 Sociální rizika a sociální zabezpečení

Krebs, V. a kol. (2010): 175-195

Další doporučená literatura:

Veselý, J. (2009): 11-17, 28-31, 34-37, 45-50 (sociální zabezpečení)

Tröster, P. a kol. (2008): 79-91 (sociální události)

Čámský, P. a kol. (2011): 9-31 (sociální služby)

6 Sociální pomoc

Krebs, V. a kol. (2010): 286-308

Mareš, P. (1999): 109-115, 120-136, 149-152

Winkler, J. (2000) in Sirovátka T. (ed.): 105-129

Další doporučená literatura:

Tomeš, I. (2011): 232-249

7 Sociální pojištění

Krebs, V. a kol. (2010): 196-217

Další doporučená literatura:

Arnoldová, A. (2012): od str. 81 (typy pojištění podrobně, pozor na aktuálnost informací)
viz také webové stránky Ministerstva práce a sociálních věcí

Blok 4 Základní oblasti a nástroje sociální politiky: sociální rozvoj

8 Prevence sociálních problémů: politika pracovního trhu

Krebs, V. et. al. (2010): 309-334

Sirovátka, T. (1995): Politika pracovního trhu: 82 – 104,

Bonoli, G. (2011): 318-332

9 Sociální rozvoj a lidský kapitál: zdravotní politika

Krebs, V. et. al. (2010): 335-373

Večeřa, M. (1993): 83 – 85

Potůček, M. (1995): 77 – 86

Další doporučená literatura:

Drbal, C. (2005): kap. 4.7. Zdravotnická soustava, její organizace a funkce

Sociální rozvoj a lidský kapitál: vzdělávací politika

Krebs, V. et. al. (2010): 441-475

Potůček, M. et al. (2005): 277-309

Kalous, J., Veselý, A. (eds.) (2006): 7-45

Potůček, M. (1999): 87-94

10 Sociální rozvoj a lidský kapitál: rodinná politika

Sirovátka, Bubnová, Wildmannová in Sirovátka T. (ed.) (2000): 53-69

Brdek, M., Jírová, H. (1998): 184 – 192, 205-211

Krebs, V. et. al. (2010): 374-398

Saxonberg, S., Sirovátka, T. (2006): 189-206.

11 Sociální rozvoj a lidský kapitál: bytová politika

Krebs, V. et. al. (2010): 399-440

Lux, M. et al. (2002): 73-86 a 166-177

Hegedüs, J., Lux, M., Teller, N. (eds.) (2013): 3-30, 146-162, 307-330

Další doporučená literatura:

Mikeszová, M., Sunega, P., Kostelecký, T., Lux, M., Sládek, J. (2010): 4-19, 33-37

www.mmr.cz (Koncepce bydlení ČR 2011; Zpráva o plnění koncepce bydlení ČR do roku 2020)

Blok 5 Sociální politika EU

12 Mezinárodní instituce a úmluvy, sociální politika EU

Potůček, M. (1995): 109-115

Potůček, M. (1999): 221-225

Durdisová, J., Kotýnková, M., Krebs, V. et. al (2002): 113-125 (vyd. 1997: 109-122)

Harmonizace a integrace systémů sociálního zabezpečení

Potůček, M. (1999): 217-227

MPSV (1998): 7-20

4. Seznam studijních materiálů

Literatura povinná:

Baldwin P. 1990. *Politics of Social Solidarity*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, pp. 23-31.

Barr N., Whynes D. 1993. *Current Issues in the Economics of Welfare*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London: Macmillan, Introduction, pp. 4-6.

Bonoli, G. 2011. Active Labour Market Policy in a Changing Economic Context. In Clasen, J.; Clegg, D. (eds.) *Regulating the Risk of Unemployment. National Adaptations to Post-industrial Labour Markets in Europe*. Oxford: University Press

Brdek M., Jírová H. 1998. *Sociální politika v zemích EU a ČR*. Praha, Codex (vybrané části)

Durdisová J., Kotýnková, M., Krebs V., Poláková O., Žižková J., Vlček, M. 2002. *Sociální politika*. Praha, ASPI, případně příslušné části možno studovat rovněž podle Durdisová, Krebs a kol. *Sociální politika, Codex 1997*. (čísla stran uvedena v závorce u jednotlivých témat).

Esping - Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press, pp. 21-34.

Flora P., Heidenheimer A.J. 1990. *The Development of Welfare States in Europe and America*. New Brunswick, Transaction Publishers, s. 22-28, 37-48, 383-387.

Gass B. 1991. *Expanding the Concept of Social Justice : Implications for Social Security, in Sociology of Social Security*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 16-21.

- Gass B. 1991. *Expanding the Concept of Social Justice: Implications for Social Security, in Sociology of Social Security*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 16-21.
- Hegedüs, J., Lux, M., Teller, N. (eds.). 2013. *Social Housing in Transition Countries*. New York: Routledge, kap. 1 (The transformation of the social housing sector in Eastern Europe: a conceptual framework, 3-30), kap. 9 (The Czech Republic: locked between municipal and social housing, 146-162), kap. 19 (New social housing strategies in post-socialist states: effectiveness, efficiency, and sustainability, 307-330)
- Kalous, J., Veselý, A. 2006. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum (vybrané kapitoly)
- Krebs, V. a kol. 2010. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- Lux, M. et al. 2002. *Bydlení - věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. Praha, SLON, s. 73-86, 166-177.
- Mareš P. 1999. *Sociologie nerovnosti a chudoby*, Praha: SLON (vybrané části)
- MPSV ČR. 1998. *Sociální zabezpečení osob pohybujících se v rámci EU*. Praha: MPSV, s. 7-20.
- Potůček M. 1995. *Sociální politika*. Praha: SLON.
- Potůček M. 1999. *Křížovatky české sociální reformy*. Praha, SLON (vybrané části)
- Saxonberg, S., Sirovátka, T. 2006 Failing Family Policy in Post-Communist Central Europe. *Journal of Comparative Policy Analysis* 8 (2): 189-206.
- Sirovátka T. (ed.) 2000. *Česká sociální politika na prahu 21. století. Efektivnost, selhávání, legitimita*. Brno: Masarykova univerzita (vybrané části)
- Sirovátka T. (ed.). 1997. *Sociální zabezpečení*. Brno, Masarykova univerzita (vybrané části)
- Sirovátka T. 1995. *Politika pracovního trhu*. Brno: Masarykova univerzita (vybrané části)
- Tomeš I. 1996. *Sociální politika. Teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha, Socioklub (vybrané části)
- Večeřa M. 1993. *Sociální stát. Východiska a přístupy*. Praha, SLON (vybrané části)

Doporučená literatura:

časopisy: Fórum sociální politiky, Sociální práce (dva poslední ročníky)

Ostatní doporučená literatura:

- Arnoldová, A. 2012. *Sociální zabezpečení. I, Sociální zabezpečení v České republice*. Praha: Grada.
- Čámský, P., Sembdner, J., Krutilová, D. 2011. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál.
- Drbal, C. 2005. *České zdravotní politika a její východiska*. Praha: Galen.
- Esping - Andersen, G. 1999. *The Social Foundations of Postindustrial Economics*. Cambridge: Polity Press, pp. 36-46.

Esping-Andersen, G. 1991. *The Three Worlds of Welfare Capitalism 1990*. Princeton: P. Univ.Press, s. 9-38. In *Sociologický časopis*, č. 5. (s. 545-567).

Matějková, B., Paloncyová, J. 2005. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Brno: Masarykova univerzita 2005.

Mikeszová, M., Sunega, P., Kostelecký, T., Lux, M., Sládek, J. 2010. *Dopady hospodářské krize na finanční dostupnost bydlení – analýza a možné nástroje státu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

MPSV. 1998. *Sociální zabezpečení osob pohybujících se v rámci EU*. Praha: MPSV.

Pierson, Ch. 1991. *Beyond the welfare state? : the new political economy of welfare*. University Park: Pennsylvania State University Press

Tomeš, I. 2011. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál.

Tröster, P. a kol. 2008. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: C.H. Beck.

Veselý, J. 2009. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva.

Kreditová zátěž

Aktivity	Zátěž	Kredity
Přímá výuka	24 hod (12 x 2 hod)	1
Anglický text	140	0,9
Český text	530	2,1
Závěrečná zkouška	test + ústní	3
	2 průběžné testy	
Celkem		6